

Looduse taastamise kava kaasamiseminar

19.01.2026, Kliimaministeerium

Kokkuvõte metsaökosüsteemide teemalisest arutelust¹

Metsaökosüsteemide arutelu toimus üheksas grupis (kuus veebis ja kolm kohapeal). Fookuses olid järgnevad ökoloogilised mõõdikud: seisev surnud puit, lamapuit, ebaühtlase vanuselise struktuuriga metsade osakaal majandatavates metsades, metsade sidusus, orgaanilise süsiniku varu metsavarises ja mineraalmullas, valdavalt pärismaiste puuliikidega metsade osakaal, puuliikide mitmekesisus. Kaasamiseminaril arutati:

- Milliseid tegevusi on vaja teha, et ökoloogiliste mõõdikute tänast taset säilitada või suurendada?
- Millistes metsades on vajadus tegevusi ellu viia? (erametsad: majandus- või kaitstavad metsad, riigimetsad: majandus- või kaitstavad metsad, kõik metsad)
- Millises vormis on tegevuste läbiviimine kõige sobilikum? (teavitus, koolitus, toetus, seaduslik kohustus)

Ettepanekud ökoloogiliste mõõdikute kaupa

Seisev surnud puit

Osalejad rõhutasid, et seisval surnud puidul on oluline roll elustiku mitmekesisuse ja metsa struktuurse looduslikkuse hoidmisel. Esile toodi nii teadlikkuse tõstmist kui ka majandamisvõtete muutmist, et surnud puitu ei eemaldataks süsteemselt. Peamised tegevussuunad:

- **Teadlikkuse tõstmine ja sihttasemete seadmine:** suurendada metsaomanike teadlikkust seisvate surnud puude tähtsusest ning nende rollist elustiku mitmekesisuse hoidmisel; määrata soovituslikud sihttasemed metsatüübiti (nt m³/ha või tüvede arv/ha). Leiti, et säilikuude jätmise nõue katab ära ja sihtaset eraldi pole vaja. Kaitse all peaks olema vähemalt 30% metsamaast.
- **Seisva surnud puidu säilitamine ja osakaalu suurendamine majandamisel:** säilitada seisvaid surnud puid nii hooldus- kui ka uuendusraietel ning vältida praktikat, kus surnud või surev puit eemaldatakse metsast täielikult. Eraldi rõhutati, et üraseki- ja muude puistuvahetushäiringute järel ei tohiks majandusmetsades kogu seisvat surevat puitu raiega eemaldada, kuna sellest kujuneb edaspidi oluline lamapuit.
- **Säilikuude ja -metsatukkade roll:** rõhutati, et säilikuudest saavad sageli tulevased seisvad surnud puud (nt tormi, põua või putukakahjustuste tulemusel). Mõju on suurem, kui säilikuud jäetakse gruppina ja eri puuliikidest. Konkreetse ettepanekuna toodi välja, et lageraietel jäetakse üksikute säilikuude asemel säilikmetsatukkasid (nt iga 2–3 ha kohta vähemalt üks säilikuude grupp), kus jäetakse ka alusmets, põõsad, ja maapind raieist puutumata. See tagab stabiilse kõdupuidu olemasolu ja toetab erivanuselise struktuuri kogu metsamaastikul.

¹ Kokkuvõtte annab ülevaate kaasamiseminaril toimunud aruteludes kõlanud mõtetest. Tegemist on osalejate arvamuste ja hinnangute koondiga, mida ei ole eraldi üle vaadatud ega käsitleta lõplike otsustena. Kogutud ideed ja ettepanekud on sisendiks edasistele aruteludele ning võivad täpsustuda.

- **Sanitaarraiate vähendamine ja alternatiivsed lahendused:** osalejad pidasid vajalikuks piirata sanitaarraieid (kui nende tegemine pole vajalik) ning otsida alternatiive olukordades, kus surve tuleneb ohutuse või „korralikkuse“ ootustest (nt terviseradade läheduses ohtliku puu tüügastamine).
- **Raiemahu ja raieringi roll:** seisva surnud puidu suurenemise eeltingimusena nähti raiemahu vähendamist; osalejate hinnangul ei tohiks raiemaht ületada 8 miljonit tm aastas. Samuti rõhutati raieringi pikendamist, kuna vanemates puistutes on loomulik suremus ja murdumised suuremad ning seeläbi tekib rohkem seisvat surnud puitu ilma aktiivsete sekkumisteta.
- **Püsimetsandus ja selle toetamine:** seisva surnud puidu säilitamist ja suurenemist seostati püsimetsanduse põhimõtetega. Toetati püsimetsanduse laiendamist, sh spetsiaalse toetuskeemi loomist ning raietöötajate ja praktikute koolitamist. Märgitigi, et püsimetsanduse rakendamiseks vajalik õiguslik raamistik on olemas.
- **Alternatiivsed meetmed püsimetsanduse kõrval:** nendel aladel, kus püsimetsandust ei ole võimalik rakendada, peeti vajalikuks vähendada raielankide suurust ning suurendada raievanust, et toetada looduslike struktuuride ja surnud puidu teket.
- **Kuivendatud metsade taastumisvõimalused:** tõstatati vajadus luua kuivendatud metsades paremad taastumisvõimalused, vähemalt kaitsealadel, et soodustada looduslikke protsesse ja seisva surnud puidu teket.
- **Selged eesmärgid:** kordus ettepanek seada eesmärgiks surnud puidu (sh seisva) mahu kahekordistamine majandusmetsades aastaks 2040. Elurikkuse tagamiseks peeti vajalikuks vähemalt 15–20 m³/ha surnud puitu, rõhutades eelkõige jämeda, suure läbimõõduga (alates 20 cm) puidu olulisust; samas leiti et ka peenematel puudel toituvad rähnid ja läbimõõtu ei peaks jälgima.
- **Definitsioonide ühtlustamine:** toodi välja vajadus ühtlustada looduse taastamise määruse ja keskkonnamajandusliku arvepidamise määruse (691/2011) kattuvad näitajad (nt surnud puit, metsade sidusus), sh LTM-is kasutatavad definitsioonid (nt surnud puit m³/ha, võrastiku katvus, levinud metsalinnustiku indeks), et mõõdikud oleksid selged, võrreldavad ja ühtselt rakendatavad. Leiti, et kui on juba olemasolevad aruandlused, siis kasutada olemasolevat.
- **Majanduslike stiimulite sidumine mõõdikuga:** kaaluda maamaksu soodustusi või toetusi metsaomanikele, kes täidavad kokkulepitud surnud puidu kriteeriume.
- **Majandusmetsade ja kaitstavate metsade eristuse kõrval rõhutati ka vastandlikku vaadet,** et “ökosüsteem ei tunne piire” ning struktuuriliste elementide (sh surnud puidu) miinimumtase peaks toetama elustikku laiemalt, mitte ainult kaitsealadel.

Mõttekoht:

- Mõned osalejad pidasid mõõdiku rakendamist majandusmetsades problemaatiliseks, tuues välja riskid nt metsakahjustajate levikule; nende vaates peaks fookus olema eelkõige kaitstavates metsades.

Lamapuit

Lamapuidu puhul kattusid rõhuasetused suures osas seisva surnud puiduga: lamapuitu ei tuleks süsteemselt metsast eemaldada, vaid seda tuleb käsitleda elurikkuse struktuurse eeltingimusena. Peamised tegevussuunad:

- **Teadlikkuse tõstmine ja sihttasemete seadmine:** metsaomanikele selgitustöö lamapuidu ökoloogilisest tähtsusest; soovituslike sihttasemete määramine metsatüübiti (nt m³/ha); säilikuude nõude täitmine annab tulevikus lamapuitu. Kaitse all peaks olema vähemalt 30% metsamaast.
- **Lamapuidu säilitamine majandamisel:** hooldus- ja uuendusraietel jätta lamapuit metsa ning vältida raiejärgset „puhastamist“; lamapuitu ei koristata süstemaatiliselt ei langilt ega säilikuugruppidest.
- **Jämeda lamapuidu eelistamine:** rõhutati, et elurikkust toetab eeskätt jämedamõõtmeline lamapuit (nt alates ~30 cm läbimõõdust).
- **Lamapuidu teke ja häiringualad:** tormi-, põlengu- ja üraskialadel ei koristata kogu langenud puitu; tuulemurru ja häiringute osaline säilitamine aitab tagada lamapuidu pidevuse.
- **Säilikmetsatukad:** konkreetse meetmena pakuti, et lageraietel jäetaks üksikute säilikuude asemel säilikmetsatukkasid (nt iga 2–3 ha kohta vähemalt üks suurem, puutumata osa), kus puud langevad ja surevad loomulikult, tagades stabiilse lamapuidu ja toetades ka metsa erivanuselisust.
- **Püsimetsandus ja alternatiivid:** püsimetsandust käsitleti olulise lähenemisena lamapuidu järjepidevaks tekkeks; selle laiendamiseks pakuti eraldi toetuskeeme, raietöötajate koolitamist ning olemasoleva õigusraamistiku aktiivsemat rakendamist. Aladel, kus püsimetsandus ei ole rakendatav, nähakse alternatiivina raielankide vähendamist ja raievanuse tõstmist.
- **Raiemahu piiramine:** lamapuidu säilitamist seostati läbivalt raiemahu vähendamisega (eesmärgina nimetati kuni 8 miljonit tm aastas).
- **Eesmärgistamine:** ettepanek seada sihiks surnud puidu (sh lamapuidu) mahu kahekordistamine majandusmetsades aastaks 2040; elurikkuse seisukohalt peeti vajalikuks taset vähemalt 15–20 m³/ha, rõhuasetusega suure läbimõõduga (alates 20 cm) puidul.
- **Möödikute ühtlustamine:** rõhutati vajadust ühtlustada lamapuidu ja surnud puidu definitsioone ning aruandlust looduse taastamise määruse ja keskkonnamajandusliku arvepidamise määruse (691/2011) vahel, sh metsade sidususega seotud näitajate osas.
- **Sertifitseerimine ja seire:** lamapuidu säilitamist käsitleda ühe kriteeriumina metsade sertifitseerimisel.
- **Tõstatati vajadus selgete juhiste järele:** kas lamapuitu jätta hajutatult või kuhjatult, kas tüvega vastu maad, kas laasimine on vajalik.

Mõttekoht:

- Tõstatati praktilisi küsimusi (nt kas lamapuitu peaks jätma hajutatult või kuhjatult, kas laasimine on vajalik), mis viitab vajadusele koostada selged, praktikutele arusaadavad juhised.

Ebaühtlase vanuselise struktuuriga metsade osakaal majandusmetsades

Ebaühtlase vanuselise struktuuri suurendamist seostati eelkõige püsimetsanduse, valikraiete ja turberaie laiema rakendamisega ning lageraie osakaalu vähendamisega. Peamised tegevussuunad:

- **Püsimetsandus ja alternatiivid:** püsimetsanduse laiendamiseks pakuti eraldi toetuskeeme, raietöötajate koolitamist ning olemasoleva õigusraamistiku aktiivsemat rakendamist. Aladel, kus püsimetsandus ei ole rakendatav, nähakse alternatiivina raielankide vähendamist ja raievanuse tõstmist. Oluliseks peeti eesmärgi, et kindel osa riigimetsast ja/või kõigist Eesti metsadest oleks majandatud püsimetsana (nt ettepanekuna kuni 60%).

- **Juhendmaterjalid metsaomanikele:** praktiliste juhiste koostamine, kuidas majandamise kaudu suurendada erivanuselisust (nt alusmetsa säilitamine, järelkasvu hoidmine, valikuline raiumine). Targemalt läbi viidud hooldusraied.
- **Valikraied:** rõhutati vajadust suurendada valikraiate osakaalu uuendusraiate arvelt; kasutada turberaieid, aegjärkseid raieid ja häilraieid; oluline on valikraiateenuse ja hooldusraiate toetamine.
- **Raievanus ja uuenemiskriteeriumid:** raievanuse suurendamine ja metsa uuenenuks lugemise kriteeriumide muutmine rangemaks (nt mets peab olema vähemalt 5 m kõrgune, enne kui selle kõrvale võib rajada uue lageraielangi).
- **Raielankide suurus ja paiknemine:** vältida lageraiete koondumist; vähendada raielankide suurust piirkondades, kus püsimeetsandust ei ole võimalik rakendada; tunnustada või toetada raierahu pidavaid metsaomanikke; väiksemad lageraiealad.
- **Raierahu** pidavate metsaomanike tunnustamise/toetamise mõtte seostati ka metsalinnustiku indeksiga
- **Säilikmetsatukad:** jätta lageraietel üksikute säilikpuude asemel säilikmetsatukad (nt iga 2–3 ha kohta vähemalt üks suurem, puutumata metsaosa), kus ei sekkuta alusmetsa ega puude loomulikku suremisse. Jätta tukkasid, kus mets areneb looduslikult, mis toetab puistu vanuselist kui struktuurset mitmekesisust.
- **Kaitse ja inventuur:** kaitsta vähemalt 30% metsamaast ning viia läbi ülepinnaalne loodusdirektiivi metsatüüpide inventuur ka väljaspool kaitsealasid.
- **Toetuste ümberkujundamine:** vähendada istutamistoetuste osakaalu ning suunata toetusi olemasoleva järelkasvu säilitamisele ja püsimeetsanduslike võtete rakendamisele.

Mõttekohad:

- Mõni osaleja tõi välja, et mõõdik võib olla liigispetsiifiliselt problemaatiline (nt mänd ei kasva teise rindena) ning vajab kasvukohatüübi- ja puuliigipõhiseid arvestusi. Ära tuleks kasutada olemasolevaid puuliike.
- Esinesid eriarvamused, kas ebaühtlast vanuselist struktuuri tuleks nõuda ka majandusmetsades või käsitleda seda pigem kaitsealade eesmärgina; samas rõhutati ka vaadet, et ökosüsteem „ei tunne piire“ ja struktuuriline mitmekesisus on vajalik laiemalt.

Metsade sidusus

Sidususe teema seoti tugevalt lageraiete ruumilise ja ajalise koondumise vähendamise ja rohevõrgustike toimivuse tagamisega. Sidusust käsitleti nii metsa sees kui ka laiemas maastikus (taristu, koridorid, veekogud). Peamised tegevussuunad:

- **Raiete ruumiline ja ajaline hajutamine (eeskätt RMK):** vältida olukordi, kus lühikese aja jooksul tekivad suured ühtsed noorte metsade alad; raielubade andmisel arvestada lankide paiknemist ja varasemaid raieid samas piirkonnas.
- **Lageraiete piiramine ja raiemahu vähendamine:** vähendada lageraie osakaalu ning kehtestada karmimad piirangud raielankide suurusele; raiemahtu tuleks vähendada (see ei tohiks ületada 8 miljonit tm/a). Eelistada tuleks valikraieid.
- **Lageraiete ümberdisainimine:** kvaliteetselt teostatud lageraie, kus jäetakse alles puude gruppe ja säilitatakse elurikkust, võib olla ka vastuvõetav lahendus, eeldusel et raielangid ei ole liialt suured.

- **Metsa uuenenuks lugemise nõuded:** muuta nõudeid rangemaks, sest praegune ajaraam võimaldab lageraieid liiga kiiresti üksteise kõrvale rajada.
- **Püsimetsanduse laiendamine ja alternatiivid:** toetati püsimetsanduse laiendamist (eelkõige rohevõrgustikes, täpsemad soovitused [siin](#)), sh spetsiaalse toetuskeemi loomist ning raietöötajate ja praktikute koolitamist. Märgitakse, et püsimetsanduse rakendamiseks vajalik õiguslik raamistik on olemas. Nendel aladel, kus püsimetsandust ei ole võimalik rakendada, peeti vajalikuks vähendada raielankide suurust ning suurendada raievanust.
- **Säilikmetsatukad:** jätta suurematele lankidele (alates 2–4 ha) alles säilikmetsatukad, kus säilivad kõik puud ja alusrinded ning mida ei „puhastata“.
- **Arenduste ja raadamise piiramine:** mitte lubada sidusust vähendavaid arendusi ja raadamist; järgida maahõive hierarhiat, eelistades juba rikunud alasid (*brownfields*).
- **Koridorid ja ühendused:** käsitleda veekogude ja märgalade kaldavööndeid ning metsasiile maastikuliste ühenduskoridoridena; mitte lubada neis uuendusraiet.
- **Põllumajandusmaastike sidusus:** soodustada põllumajandusmaastike liigendamist hekkide ja puistutega, et tugevdada sidusust metsamaastikuga.
- **Taristu barjääriefekti vähendamine:** arvestada, et sidusust vähendavad ka teed ja trassikoridorid, ning rakendada meetmeid nende barjäärimõju leevendamiseks.
- **Poliitiline ja meetodiline selgus:** võtta metsanduspoliitikas selge seisukoht, et uuendusraie tähendab katkestust metsamaastikus; ühtlustada metsade sidususe definitsioonid looduse taastamise määruse ja keskkonnamajandusliku arvepidamise määruse (691/2011) vahel.
- **Indeksid ja tööriistad:** mainiti RMK raiete kontsentratsiooni indeksit ning hea oleks näha selle mõju, saada aru milliseid võimalusi see avab ja ka vajadusel veel kohendada. Kui sarnane süsteem töötab ja on võimalik kasutada erametsades, siis teha sarnased tööriistad laiemalt kättesaadavaks ka erametsaomanikele.
- **Sidusus väljaspool metsamaad:** rõhutati vajadust suurendada sidusust ka mitte-metsamaal (nt põllumajandusmaastike liigendamine hekkide ja puistutega, linnades uute metsaalade loomine).
- **Rohevõrgustiku sidumine lubadega:** ettepanek siduda metsaraiete lubamine senisest selgemalt maakondlike ja kohalike rohevõrgustike planeeringutega ning keelata lageraied rohevõrgustiku tuumaladel ja koridorides.
- **Erametsa kompensatsioonimehhanismid:** kui konkreetne eramets on sidususe seisukohalt kriitiline, kaaluda toetuse maksmist, et omanik hoiduks raiest seni, kuni ümbritsevad metsad taastuvad.

Mõttekoht:

- Osalejad rõhutasid, et sidususe mõõdik peaks kehtima nii majandus- kui kaitstavates metsades, kuna elustik ei järgi haldus- ega kaitsepiire.

Orgaanilise süsiniku varu metsavarises ja mineraalmullas

Süsinikuvaru suurendamist või säilitamist seostati eelkõige metsakuivenduse vähendamise, lageraiete piiramise ja mullahäiringu minimeerimisega. Rõhutati ka seda, et mõõdik on keerukas ja vajab teaduspõhist täpsustamist. Peamised tegevussuunad:

- **Teadlikkuse tõstmine:** osalejad märkisid, et mõõdik on vähe tuntud ning vajab laiemat selgitustööd nii metsaomanike kui praktikute seas.

- **Raiemahu ja raieviiside muutmine:** raiemahu vähendamine (väiksemad langid; mitte üle 8 miljoni tm aastas); lageraiete piiramine, eriti niisketel kasvukohtadel; valikraiate eelistamine uuendusraiatele.
- **Soometsade erikäsitus:** soometsades ja kõdusoometsades ei tehta lageraiet ega uuendusraiet; nendes ei tehta ka uuendusraieid ning neid ei majandata või majandatakse püsimeetsana (sh kuivendamise lõpetamine seal, kus see on võimalik).
- **Maaparandussüsteemide** rekonstrueerimisel ja hooldamisel tuleb kindlasti järgida keskkonnanõudeid ning rakendada põhimõtteid, mis aitavad hoida elurikkust. Uute kraavide kaevamine oleks lubatud vaid erandkorras. Turvasmuldadel, kus tingimused võimaldavad, võiks kaaluda ka lausalise kuivenduse lõpetamist.
- **Püsimeetsanduse rakendamine ja laiendamine:** sh kuivendamise lõpetamine seal, kus see on võimalik; rõhutati, et vähem intensiivne majandamine toetab suuremat süsinikuvaru.
- **Võimekuse kasvatamine:** püsimeetsanduse laiendamiseks toetuskeemide loomine ning raietöötajate ja metsaomanike koolitamine.
- **Mullahäiringu minimeerimine:** raietel mullakahjustuste vältimine, soodustada väiksema ja kergema metsatehnika kasutuselevõttu ning mulla mineraliseerimise vähendamine.
- **Orgaanika säilitamine:** võimalusel raietäätmete ja metsavarise metsa alla jätmine.
- **Kaitse ja ruumiline fookus:** vähemalt 30% metsamaast kaitse alla, kus süsinikuvaru säilitamine ja suurenemine on realistlikumalt tagatav.
- Mõne osaleja hinnangul sobib see mõõdik paremini kaitstavate metsade kirjeldamiseks; majandus- ja puhkemetsades võib see töötada vastu metsa juhtfunktsioonide hindamise loogikale (koondis esitatud rõhuasetus).

Mõttekoht:

- Toodi välja, et orgaanilise süsiniku hulk erineb looduslikult pinnaseti ja ei pruugi olla otseses seoses inimtegevusega; mõne osaleja hinnangul sobib see mõõdik paremini kaitstavate metsade kirjeldamiseks kui majandus- või puhkemetsade juhtfunktsioonide hindamiseks.

Valdavalt pärismaiste puuliikidega metsade osakaal

Selle mõõdiku arutelus domineeris suund vähendada võõrliikide ja istandike rolli ning soodustada looduslikku uuenumist ja pärismaiste liikide osakaalu. Samas tõdeti, et kliimamuutuste mõjud on juba selgelt kohal ning seetõttu tuleb hinnata ja uurida, kas ja millises ulatuses võib tulevikus olla vajalik kaaluda ka uute, muutuvatele oludele paremini kohanevate liikide kasutuselevõttu.

Peamised tegevussuunad:

- **Mitmekeesisemate metsade rajamine** ning selle toetamine toetuskeemidega; rõhutati, et metsauuendus peaks olema kooskõlas kasvukohatüübiga ning hooldamisel tuleks jätta kasvama looduslikku uuendust ja elurikkusele väärtuslikke liike.
- **Majandamisvõtete muutmine:** suurematel raielankidel (alates 2–4 ha) jätta alles säilimetsatukad, kus säilivad nii puud kui alusrinne; see toetab korraga pärismaiste liikide püsimist, struktuurset mitmekesisust, lamapuidu ja seisva surnud puidu teket.
- **Püsimeetsandus:** käsitleti keskse lähenemisena pärismaiste liikide ja metsaökosüsteemi järjepidevuse hoidmisel; rõhutati püsimeetsanduse laiendamist ning spetsiaalse toetuskeemi

loomist koos koolitustega (õiguslik raamistik on olemas). Tehti ettepanek seada kindel osakaal riigimetsast (või kõigist Eesti metsadest), mis peab olema majandatud püsimeetsana, välja pakuti siht 60%.

- **Toetused erametsaomanikele:** toetuste skeemid peaksid olema kättesaadavad ka metsaühistusse mittekuuluvatele omanikele ning eelistama looduslikku uuenemise kaasamist ja liikide säilitamist hooldusraietel.
- **Laialehiste puude kaitse:** tehti ettepanek oluliselt piirata laialehiste puude raiet, eriti riigimaal; lõpetada I rindes kasvavate laialehiste raiumine ning noortes metsades hooldusraietega nende väljaraie.
- **RMK roll ja eeskuju:** RMK-d nähti võtmetegijana, kes saab näidata eeskuju pärismaiste liikide eelistamisel ja istanduspõhise lähenemise vähendamisel.
- **Teadustöö ja proovialad:** rõhutati vajadust suurendada teadus- ja katsetustegevust, et hinnata uute puuliikide/kaasliikide sobivust Eesti muutuvatesse kliimatingimustesse; sh rajada proovialasid, jälgida kasvutulemusi ning hinnata potentsiaalseid riske ja mõju kohalikele ökosüsteemidele.

Mõttekoht:

- Toodi välja, et mõõdik võib olla „liiga leebe“ ning selle kõrval võiks kaaluda eraldi eesmärki võõrpuuliikide ohtruse vähendamiseks - võõrliikide osakaalu tuleb ka jälgida ja vajadusel vähendada.
- Leiti, et mõõdik on äärmiselt oluline kaitstavate metsade puhul ning oluline majandusmetsade puhul.

Puuliikide mitmekesisus

Puuliigilise mitmekesisuse suurendamisel peeti oluliseks nii loodusliku uuenemise toetamist kui ka majandamisvõtete muutmist, et kaaspuuliigid ei kaoks hooldusraiete käigus. Heaks eeskujuks toodi erametsanduse muutused, kus pööratakse majandamisel elurikkusele rohkem tähelepanu.

Peamised tegevussuunad:

- **Loodusliku uuenemise eelistamine:** sobival kasvukohtadel jätta mets uuenema looduslikult ning suunata uuenemist valikraie ja hooldusraietega nii et alles jääks mitu puuliiki.
- **Hooldusraiete roll:** hooldus-, valgustus- ja harvendusraietel säilitada laialehised ja teised mitmekesisust suurendavad puuliigid; rõhutati vajadust hoida alusmetsas kasvõi laiguti tamme, saart, pärna, pihlakat jm, et need jõuaksid järgmisse metsapõlvkonda. **Hooldusraiete eesmärk peab olema kvaliteetne puit, millest saab toota kestvustooteid, kuhu süsinik jääb pikemaks ajaks seotuks.**
- Metsa mitmekesise puuliigilise koosseisu eesmärgi tagamine kõigis metsa uuenemise/uuendamise etappides (sh hooldusraietega), mitte ainult uuendamisel.
- **Segaliigilised kultuurid:** monokultuuri asemel istutada mitut liiki või istutamiseks koos kasutada ära ka kasvukohatüübile sobiv looduslik uuendus. Rõhutati, et hooldamisel tuleks jätta kasvama looduslikku uuendust ja elurikkusele väärtuslikke liike. Vajadusel võib metsa rikastada ka väärtuslike puuliikidega (nt tamm, pärn), istutades neid olemasolevasse kooslusesse, kui on sobivaid kohti.

- **Säilikpuud ja -metsatukad:** säilikipuid valides eelistada erinevaid liike ning jätta suurematel lankidel (alates 2–4 ha) säilikmetsatukad, kus säilib nii puistu kui alusmets; see toetab samaaegselt puuliigilist, vanuselist ja struktuurset mitmekesisust.
- **Majandamisintensiivsuse vähendamine:** mitmes grupis rõhutati, et raiemahtude üldine vähendamine ja metsa „vähem majandamine“ toetab puuliikide mitmekesisust kaudselt, kuna vähendab ühetaoliste puistute kujunemist.
- **Püsimetsandus:** püsimetsanduse laiendamist käsitleti keskse vahendina mitmekesise liigikoosseisu hoidmisel; rõhutati vajadust toetuskeemide, koolituste ja raietööde oskuste arendamise järele. Õiguslik raamistik selleks on olemas.
- **Majanduslikud hoovad:** tõstatati vajadus arendada väärimisvõimalusi seni vähem kasutatud liikidele (nt pärn, tamm, haab, vaher) ning kaaluda toetusi õitsvate puude sihipäraseks lisamiseks majandusmetsades (tolmeldajate ja maastikulise mitmekesisuse toetamiseks).
- **Kliimarisikade ennetamine:** mitmeliigilisi puistuid käsitleti olulise kliimarisikade maandamise vahendina.
- **RMK teedrajav roll:** RMK-d nähti institutsioonina, kes võiks eeskujuna näidata, süsteemselt vältida monokultuure ja katsetada mitmeliigilisi lahendusi ka suuremas mahus.

Mõttekoht:

- Leiti, et mõõdiku rakendamine on keeruline, sest kasvukohatüüpide looduslik liigirikkus on erinev; samuti tõstatati küsimus, et mõõdik ei tohiks sundida kunstlikult „juurde istutama“ olukordades, kus looduslikult domineerivad üksikud liigid. Sekkumine ei tohi halvendada looduslikku tasakaalu.

Muud tähelepanekud

Aruteludes tõstatati mitmeid olulisi tähelepanekuid, mis ei seostu otseselt ühe konkreetse ökoloogilise mõõdikuga, kuid mõjutavad läbivalt nii kavandatud meetmete rakendatavust, õiglust kui ka eesmärkide saavutamise realistlikkust.

- **Metsaomanike rühmade erinev kohtlemine:** rõhutati vajadust toetada väikemetsaomanikke ja põliseid metsaomanikke senisest enam, arvestades nende piiratud majanduslikku ja halduslikku võimekust võrreldes suurte metsaettevõtetega. Toetusmeetmed ja nõuded peaksid olema proportsionaalsed ning arvestama omanike erinevat lähtepositsiooni.
- **Kliimamuutustega kohanemine:** tõstatati küsimus, kas looduslike puuliikide osakaalu eesmärkide seadmisel oleks võimalik paindlikumalt arvestada ka hästikohastuvate liikidega, kui see toetab metsa vastupanuvõimet kliimamuutustele. Arutleti võimaluse üle seada teatud olukordades madalam sihttase võrreldes kehtivate eesmärkidega, vältides samas loodusväärtuste halvenemist.
- **Looduslike häiringute arvestamine:** ebaühtlase vanuselise struktuuri ja teiste mõõdikute puhul peeti oluliseks, et hindamisel ja nõuete rakendamisel arvestataks ka inimesest sõltumatuid häiringuid (nt ürasekajad, tormimurrud, tulekahjud). Leiti, et maaomanikke ei tohiks karistada olukordades, kus mõõdikute muutus tuleneb vältimatutest loodusprotsessidest.
- **Praktikute kaasamine nõuete kujundamisse:** rõhutati vajadust kaasata mõõdikute ja nõuete väljatöötamisse praktikuid (metsaomanikke, metsameistreid, konsulente), kes oskavad hinnata meetmete tegelikku rakendatavust. See aitab vältida ebarealistlikke või vastuolulisi nõudeid ning suurendab usaldust poliitikakujundamise vastu.

- **Puuliigilise mitmekesisuse tõlgendamine:** tõstatati küsimus, et puuliikide mitmekesisuse mõõdik ei tohiks sundida kunstlikule istutamisele olukordades, kus looduslikult domineerivad üksikud liigid (nt mänd, kask või kuusk) ning teiste liikide vähesus on kasvukohatüübi või looduslike protsesside tõttu ökoloogiliselt põhjendatud. Mõõdiku rakendamisel tuleks vältida olukordi, kus sekkumine võib halvendada looduslikku tasakaalu.
- **Istandike ja võõrliikide piiramine:** uute istandike rajamist ei toetata ning võõrliike ei istutata; võõrliikide osakaalu tuleb jälgida ja vajadusel vähendada.
- **Teadusuuringud:** nähti, et mitmete mõõdikute puhul pole meil piisavalt teadmisi tegevuste mõjust ja millised on looduslikud protsessid seoses kliimamuutustega ning seetõttu on tarvis neid rohkem uurida.

Tegevuste rakendamise ulatus ja sobivaimad vormid

Osalejate hinnangul on enamiku ökoloogiliste mõõdikute puhul vajalik rakendada tegevusi **kõikides metsades** (riigi- ja erametsades ning kaitstavates metsades). Rakendusvormide osas peeti kõige tulemuslikumaks **mitme instrumendi kombineerimist**, kus teavitus ja koolitus loovad eeldused, toetused võimaldavad rakendamist ning seaduslik kohustus tagab miinimumtaseme seal, kus vabatahtlikkusest ei piisa.

Seisev surnud puit

Tegevusi peeti vajalikuks **kõikides metsades**. Sobivaimaks hinnati **teavituse ja koolituse** kombineerimist **toetustega** ning vajadusel **seadusliku kohustusega**, eriti kaitstavates metsades.

Lamapuit

Tegevused peaksid hõlmama **kõiki metsi**. Rõhk oli **teavituse ja koolituse** vajadusel, mida toetavad **soovituslikud sihttasemed ja toetusmeetmed**; miinimumnõuded võivad olla reguleeritud ka **õigusaktidega**.

Ebaühtlase vanuselise struktuuriga metsade osakaal

Oluliseks peeti rakendamist **kõikides metsades**, sh majandusmetsades. Eelistati **teavitust, koolitust ja toetusi** (püsimeetsandus, valikraied), mida täiendavad **õiguslikud piirangud** lageraiete ulatuse ja ruumilise koondumise osas.

Metsade sidusus

Sidususe tagamist peeti vajalikuks **kõikides metsades**, eriti RKM-s, kaitstavates metsades ja rohevõrgustikes. Sobivaimaks peeti **seadusliku kohustuse ja toetuste** kombinatsiooni, mida toetavad **teavitus ja koolitus**.

Orgaanilise süsiniku varu metsavarises ja mineraalmullas

Tegevused on vajalikud **kõikides metsades**. Rakendusvormidest tõsteti esile **seaduslikku kohustust** (nt kuivenduse ja lageraiete piiramine), mida toetavad **koolitus, teavitus ja toetusmeetmed**.

Valdavalt pärismaiste puuliikidega metsade osakaal

Rakendamine peaks hõlmama **kõiki metsi**. Eelistati **teavitust ja koolitust**, millele lisanduvad **toetused**; teatud juhtudel peeti põhjendatuks ka **õiguslikke nõudeid** (nt võõrliikide piiramine).

Puuliikide mitmekesisus

Tegevusi peeti vajalikuks **kõikides metsades**. Sobivaimaks hinnati **teavituse, koolituse ja toetuste** koosmõju, mida täiendavad **miinimumnõuded** monokultuuride vältimiseks.